

15892

Ա. ՊԱՐՈՒՇԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐՍ

1916

ԵՐԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՍԹԸՆ

891.99

Պ-36

891.99

7-36

49

Ա. ՊԱՐՈՒՇԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐՍ

2003

1916

ԵՐԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՍԹԸՆ

MADE IN U.S.A.
1914

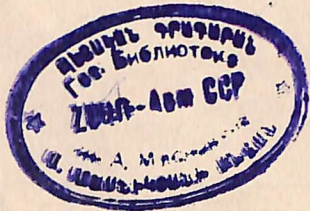
ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այս փոփոխական գործն կը հրատարակեմ նախ՝ անկէ զոյանալի փոփոխական շահեն իմ անձնական բաժինն հանելու մեր բռնադատներուն, եւ երկրորդ ուսանողի անհրաժեշտ պէտքերն հոգալու համար:

Լիալոյս եմ որ պատ. ընթերցողները պիտի նկատեն որ այս փորձերը պատանեկան փորձեր են եւ ըստ այնմ դատեն անոր արժանիքը:

Օգտակար եւ անկեղծ բեղադրութիւններ վստահ եմ որ մեծապէս ինձ պիտի օգնեն ապագայ փորձերուն մէջ, իսկ համեստ փաշարաններ պիտի խրախուսեն զիս նպատակիս մէջ:

Ս. Պ.
ԵՄ 103-ախ

3780-93

ԴԻԻՑԱԶՆԻ ԽՕՍՔԵՐ

ՆԵՐՈՍԻ ՄԸ

Ք ՈՂ ՈՐ պճնեմ ճակատող պաշտելի Ծաղիկներէ հիւսուած պըսակովը այս ձոխ՝ Գաղուած մեր հայրենի դաշտերէն: Ձայն հիւսեցին գեղանի կոյսերը ցեղիդ եւ անցուցին երկար գիշերներ, հերոսներու փառքը երգելով, Ընդունէ այս նուէրը՝ իրենց սէրը քեզի ձօնուած:

Գիտեմ, հոգիդ լեցուն է սուրբ վրէժի աւիւնով. եւ լուսաշող աչքերուդ մէջ կը կարդամ Ամբողջ էութիւնըդ, էութիւնը քու ազգիդ, Որ մըղեց բունն պայքարներ պատիւին համար: Երիտասարդ ճըկուն մէջքէդ կախեր ես թուրըդ սրբազան, Որով հայրըդ արիաբար Թափեց դուրս ըղեղները երեք դաւաճաններուն Եկած հեռու լեռներէ Ձեր հայրենական տնակը քանդելու:

Պատրաստեր ես երիվարըդ և դրեր թամբը ոսկեայ,
 Քեզ տանելու համար կայծակի մը պէս արագ,
 Դէպի պայքարին կրկէսը վսեմ՝
 Դէպի նըպատակիդ փառաւոր արշալոյսը... :

Հերո՛ս, աչքերուդ մէջ վառող այդ աստուածային
 հուրին համար,
 Էութեանըդ մէջ ապրող վսեմ ուժին համար
 Որ կը մըղէ մեր տըկար հոգիները սուրբ վըրէժի,
 Եւ կը հըրահըէ մեր սրտերուն մէջ նընջող փառ-
 քը անցեալի հերոսներուն :
 Կենացըդ արևուն համար, և անոնց անթառամ
 յիշատակին իպատիւ
 Կը մորթեմ արդ այս ցուլը վայրի,
 Որուն երակներուն մէջէն կեանքը բընութեան և
 արևուն կը վազէ խենթ :

Ահա կը նետուիս ձիուդ վրայ թեթև,
 Եւ իր սև բաշերը կալեկոծին ձեռքիդ մէջ :
 Կը սուրաս և աչքերէդ լոյս մը կը յորդէ
 Ճամբուն վրայ դոր քեզ կը տանի դէպի փառքի
 պսակը բե՛ղուն :
 Սուրա՛, հերոս, երիվայրիդ արագաթըռիչ հետքե-
 րէն,
 Նոր ծաղիկներ պիտի ծըլին անհունօրէն գեղեցիկ :
 Սուրա՛, և քու անցած շաւիղէն
 Նոր արեգներ պիտի ծագին գերազանցապէս փայ-
 լուն :

Սուրա՛, և թող սուրըդ փեռեկտէ սըրտերը այն
 վատ,
 Որոնք վայրենաբար սընեցան մարդու միտով,
 արիւնով :
 Օ՛ սուրբ է սուրբ սուրբ այն,
 Որուն մէն մի հարուածէն,
 Կը ծնի նոր կեանք մը նոր յոյսերով տոգորուն :
 Հեծի՛ր սըրարչաւ, զի ահա ես կը նըշմարեմ,
 Սա դիմացի բարձըր լերան ետևէն
 Արևուն բարձրանալը փառքով և յաղթական
 Որուն ոսկի ճառագայթներուն առատ յորձանքին
 մէջ նաև,
 Գըլուխըդ պաշտելի պիտի գեղեցկօրէն պըսակ-
 ուի :
 1915, Նոյ .

ՈՐԲԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ աչքերուն մէջ արևը չի շողար .
 Լուռ են և տըրտում տառապանքին չափ ահեղ .
 Կանցնին թաղձոտ նայուածքներով, գլխիկոր .
 Կարծես իրենց մատղաշ ըղեղներուն վրայ
 Սև իմաստութեան մը լուծն է թառեր :
 Իրենց մարմինները վըտիտ են և երբերուն ,
 Աչնան տերևներուն պէս անգօր և դալուկ :
 Ուրուականներու պէս կանցնին անոնք ,
 Իրենց շրթներուն վրայ առած տառապանքի
 սրինգը :
 Անոնք տեսան ահեղ տեսարաններ , արիւնո՛տ ,
 Դիակներու վրայէն անցան սարսափահար ,
 Որոնց հըռընդիւններովը իրենց գանկերն են լեց-
 ուած :
 Անոնք տեսան խողխողումը դաւաճանօրէն իրենց
 մայրերուն .
 Իրենց վճիտ աչքերուն մէջ արիւնաքամ սուրերը
 Գրծած են պատկեր մը սոսկալի , բոսո՛ր և ահե՛ղ .
 Անբիծ երկինքը իրենց հոգիներուն վաղուց է
 մթազնած :

Գուրգուրացէ՛ք անոնց վրայ , անոնք ջիղերն են
 մեր կեանքին .

Մեր երազած արշալոյսներուն ռահվիրաներն են ,
 Զի ահաւասիկ ես կը տեսնեմ անոնց աչքերուն մէջ

Ներկայութիւնը կարմիր վրէժին , որով անոնք
 պիտի սնուցանեն
 Իրենց սրտերը և ամրացնեն բազուկներնին ,
 Զլապինդ բանալու համար լուսաշող ճամբան վաղ-
 ուան :

Անոնք ապագային մէջ ուժեղ և հսկայ արթնցող
 Աննըջան կորիւններն են այսօրուայ հայուն :

1915 , Դեկտ .

ԸՆԴՎԶՈՒՄ

ԺՈՂՈՎՈՒԻԴԸ գլխիկոր, պաղատագին, ծըն-
րադիր,
Եկեղեցոյ գմբէթին տակ կ'աղօթէ ու կ'աղօթէ :
Մարմրուն լոյսով մը կը պլպլան վտիտ մոմերը
ձերմակ
Խորանին վրայ դիմացը՝ պատկերներուն սուրբե-
րու :
Եւ կընդբուկի անուշահոտ ծուէններն ալ իբր
մաղթանք,
Ուր մոլոր կը բարձրանան դէպի երկինք մըթա-
գնած :

Կուգան, կուգան, Հոծ խումբերով գերթ ալիք-
ներ յարածուն,
Կուգան ծերեր, սև լաջակով, կորաքամակ,
Կուգան հարսեր մեղամաղձոտ ու սրգաւոր,
Կուգան տըղաք, ոտաբոսպիկ ու տըխրադէմ,
Իրենց խիտ ուխտը ընելու դէմ հանդիման Աս-
տուծոյ :

Ձայնն երեքուն կը բարձրանայ քահանային բարե-
պաշտ,
— Խաղաղութի՛նն ամենեցուն, և ահա
Խօլ աղմուկ մը կը բարձրանայ զայրագին,
Սարսուռ մը կանցնի երակներէն ամէնուն,
Կալեկոծին, կը մըրըրկին կը խռովին
Ձերդ իր քունէն զարթնող առիւծը հըսկայ :

Պառաւ մ'յանկարծ ոտքի կելլէ, երեքուն,
Եւ գերթ շանթը ամպին ծոցը մըրափող
Ահաշունդ միշտ ճայթելու հակամէտ,
Ձեռքերը վեր կարկառած և շրթները դողդոջուն
Հոգի իբռին կսկսի պոռալ երեսն իվեր Աստուծոյ,

Այսպէս .

— Ով դու ալֆան և օմեղան տիեզերքին,
Դուն արարիչ մարդուն, իրին կենդանւոյն,
Դուն որ կընես ամպերը քեզ հովանի,
Եւ շանթերը իբր գէնքեր հրեղէն,
Ականջ դիր արդ իմ այս տըկար խօսքերուն :
Տե՛ս մազերս են ձերմկեր ձիւնի հանգունակ .
Աչքերուս մէջ ալ լոյսի աղբիւրն է ցամքեր,
Ձեռքերս են դողդոջ, քայլերս կըթոտած
Ըղեղս թմրեր է առուգութենէն,
Քանի մը քայլ ևս, գերեզմանը գրկաբաց
Իր անսահման անդորրին մէջ պիտի օրէ սակերքս
յօգնա՛ծ :

Դուն ըսիր թէ ամէնագէտ, հըզօր ես,
Թէ պաշտպանն ես ախոյեան հալածական տընանկին :
Անիրաւի չարշարուած մարդոց ահեղ վրէժը
Կայծակնացայտ աչքերուդ նետերովը կը լուծես :
Արդ խոնարհէ՛ և դիտէ՛ աստուածային աչքերովդ
Այս խումբը դժբաղդ մարդ գայլերէ յօշոտուած :
Տես այս մատաղ մանուկները տըխրադէմ,
Այս հարսերը չըքնաղ, սգատեսիլ, խոշտանգուած
Որոնց կեանքին գարունը, ցաւերով է օրօրուած .
Տե՛ս այս մայրերը դժբաղդ, որոնց աչքերը կուր-
ցան

Արցունք, արցունք և արցունք, արիւն արցունք
Թափելէն:

Նայէ՛ իմ վրաս, եւ տեսարան այս եղկելի
Քու Աստուածի աչքերուդ դէմ թող պարզուի:
Ութսունամեայ տարիքիս մէջ դեռ չեղաւ օր մ՝
Երբ սիրտս չըլլար սուգի տաճար մը անհուն:

Չեղաւ օր մ՝ երբ ականջիս չի հասներ,

Դժխեմ լուրը մահուան հերոսի մը հայ:

Դեռ երէկ էր երբ կտրիճներս յաղթանդամ

Խողխողեցան վատ սուրբիէ անիծապարտ:

Ըսէ՛ Աստուած, ո՞ւր է ցասումդ ահեղ:

Լըսելիքդ զգայուն, որոնք երբեմն ցընցուեցան
Արեւի մը ջերմաջերմ ժայթքող արեանը ձայնէն,

Կըսեմ, դեռ չի տեսա՞ր և ականջիդ չի հասա՞ւ,

Այսքան լացեր, հառաջներ, այսքան արիւն յոր-
դահոս:

Հայուն արիւնը միթէ ջուրի՞ կշիռք ունեցաւ
Իրաւունքի աստուածային կշիռիդ մէջ անաչառ:
Ըսէ Աստուած, արդեօք վիշտն ալ պէտք չէ՞ չափ
մը ունենայ:

Արդ կըսեմ, եթէ կարող չես վերջ մը դնել մեր
ցաւին,

Եթէ օճախը հայուն պիտի մնայ միշտ թափուր,

Եթէ պիտի մատնըւին մեր որդիները արի

Վատ մահուան մը, իժերու գլուխներէն դուրս
թըռած.

Սըրբավայրիդ մէջ կեցած, ներկայութեանն այս
խուամբին,

Որոնք այսքան ցաւէ վերջ, դեռ կը խոնարհին
առջիդ,

Ծերութեանըս բոլոր թափովն և զայրութովը ա-
հեղ

Կընդվզիմ զքեզ պաշտել, իբրև Աստուած գթա-
ւատ —

Ըրաւ,

Եւ ցընորած դուրս ելաւ եկեղեցւոյ դաւիթէն,
Ժողովուրդն ալ հապըտապ անոր ետեւէն գնաց...

1915 Օգոստ.

ՊԱՏԻԻ ԶՈՂԵՐԸ

Set honour in my one eye and death in the other
And I will look on them both indifferently.

SHAKESPEARE

Գիր պատիւ մէկ աչքիս մէջ և մահ միւսին,
Եւ ես անոնց վրայ հաւասար աչքով պիտի նայիմ.

ՇԷՏՔՍՏԻՐ

ՕՏԱՐԱԿԱՆ, եկուր պատմեմ մահը այս քաջե-
րուն,
Որոնք դեռ քանի մ'օր առաջ կը ծըծէին կեանքն
արևուն,
Հիմայ մեռած, բայց կերաղեն իրենց փառքը ան-
նըռած:
Մըտիկ ըրէ, եթէ կը սիրես պատուել քաջերը,
Եւ կ'նախընտես մահն ատելի քան վարձքը վատ
թշնամւոյն:

Արիւնարբու թուրք խուժանը, անգըթօրէն, վայ-
րենաբար
Մոխիր, արիւն, արիւն սփռած էր ամէն կողմ:
Եւ հըրկիզուած հայրենական անփառունակ տու-
ներուն,
Լափող բոցերուն սարսուցուցիչ ճարձատիւնին
խառնըած,
Աղաղակներն սարսափազար ժողովուրդին, և հը-
ռընդիւններն կիսամեռներու
Անէծքի մը պէս ուժգին գէպի երկինք կը բարձ-
րանային:

Գիւղն էր լեցուն, արիւնարբու մարդագայլի վոհ-
մակներով,
Որոնց գլխէն մինչև ոտքերը ներկուած անգին
արիւնով,
Հայ կոյսերու գեղանի, մանուկներու նորահաս
Դեռ նոր արիւն, նոր կեանքեր, նոր գարուններ
Իրենց խենէչ սուրերուն ներքև կուզէին մահա-
ցընել:

Եւ շարժեցաւ մոլեռանդ խուժանը ալիք ալիք
Մերկ սուրերը արիւնաներկ օդին մէջ ճօճելով,
Որոնց վըրայ ճապուկ ճառագայթները արևուն կը
խաղային.
Շուրջ պատեցին տուն մը ուրկէ՛ անընդհատ
Դուրս կը տեղար գընդակներ լիրբ խուժանին
վրայ:
Որով լեցուած և աչքերնին քինախնդիր հուրով
մը վառ,
Սկըսաւ ոռնալ, քաղցած գայլերու պէս մոլեգին,
— Բացէք դուռներն և անյապաղ մեր կամքերուն
յանձնուէք:

Տան ներսիդին երեք եղբայրներ երեքն ալ հերոս,
Կըռուեր էին երկար ժամեր անխոնջ, անվըհատ,
Մէն մի գնդակի հետ իըռելով գետին վատ հոգի
մը զառամած:

Մեծ է հոգին, անպարտելի, խօլ և ազատ,
Հերոսին մեծ է հոգին, և դժբաղդ պակասը նիւ-
թին.

Անօթութիւն , և թուլացումը բաղուկներուն ,
 Չեն կարող զինքն ստրուկ ընել իր թշնամւոյն :
 Պատուի մահը սուրբ է և մէկ իրեն համար ,
 Մահը վըրան շէմին հայրենական տնակին ,
 Դիակներուն քով իր ինկած սիրելեացն , իր մօրկան ,
 Մահը թուի իրեն ըլլալ սկիզբը նոր յոյսերու :

Մոլեգին ոռնոցը ամբոխին , հընչեց սւժգին ,
 Ականջներուն այս քաջարի երեք հերոս եղբայր-
 ներուն :

Պահ մը լուռ , անվրդով , իրարու երես նայեցան :
 — «Շուտ յանձնըւէք» , դարձեալ ոռնաց լիրբ
 խուժանը ,

«Ապա թէ ոչ , դեռ արեգը հորիզոնէն վար չիջած
 Պիտի ձեր գլուխները ցըցուին մէջտեղականքը փո-
 դոցներուն ,

Եւ ձեր դիակները քաջքշուին փողոցէ փողոց ,
 Ըլլալով կեր սովալըլուկ շուններուն» :

Վըճուել պէտք էր . Օ՛ վըճիւն այդ անողոք ,
 Ուր յայտ կուգայ վեհուժիւնը հոգիին մարդուն .
 Կարելի է դեռ վայելել ճոխուժիւններն աշխարհի ,
 Եւ սընանիլ արևուն կեանքովը և Բընութեան
 գեղեցիկ ,

Եթէ ուզեն բանալ դուռներն և յանձնուիլ թըշ-
 նամւոյն :

— Այ ճար չիկայ . խեղդեց զմեզ կարիքը նիւթին .
 Պէտք է խորհիլ պատուով վերջ տալ մեր կեան-
 քերուն :

Արիւնկղակ թշնամին տակաւ առ տակաւ
 Կը մօտենայ մեր դռներուն . ես գիտեմ ,
 Արևմուտքէն առաջ իրենց ոխը արծարծուն
 Պիտի քանդէ մեր տնակը , պէտք է վճուել .
 Վերջին ժամն է ուխտաւորի մեր կեանքերուն :
 Երակներուս մէջէն կ'զգամ անցքը մահուան
 սարսուռին ,

Բայց չեմ ուզեր վհատիլ , կընտրեմ պատուով ես
 մեռնիլ :»

Ըսաւ տարեց եղբայրը , և հրամայեց իր կրտսեր
 եղբօր ,

Պատէն կախուած պայուսակէն գեղջկական ,
 Շիշը բերել որուն մէջ կանխաւ և խնամով
 լեցուցած էր առատ թոյն :

Յարդարեցին սեղանը , կարծես ըլլար ան խըն-
 ճոյքի ,

Եւ անայլայլ դէմքով մը վեհ մօտեցան ,
 Ուխտաւորի պատկառանքով մը շիշին :
 Ծունկ չոքեցան անոր առջև երկիւղած ,
 Ինչպէս ծեր մամիկը ութսունամեայ

Աստուածածնի պատկերին դէմ յուսատու :
 Երեքը մէկ գետեղեցին սեղանին վրայ զէնքերնին ,
 Եւ կարկառած բաղուկներնին դէպի երկինք անո-
 ղոք ,

Երեքը միարեբան այսպէս ըսին :

«Ով դիցուհի վըրէժխընդիր , նեմեսիս ,
 Կը մօտենանք ահա բազինիդ փառաւոր ,
 Մահուան գինին մեր ձեռքերուն մէջ բռնած ,
 Կուգանք զոհուիլ բազինիդ վրայ անխըռով :

3780-23

Հայրենիքի, արդարութեան, պատուոյ հըսկիչ աստ-
 ւածուհի,
 Մենք սընեցանք արբենալով քու գինիէդ երկ-
 նառաք .
 Դո՛ւն, որ դրիր հուրը անշէջ խորքերուն մէջ մեր
 սրտերուն,
 Ուսուցիր մեզ վրէժ երգել և մաքառիլ սուրբ
 վրէժի ի խնդիր ,
 Հիմայ կայնած բագինիդ վրայ փառապանծ ,
 Կըսենք երեքս մէկ միաբերան ,
 Փառք, փառք քու անգին դոյութեանդ :»

Խօսիլ պէտք չէր, վերջին խօսքն ալ աւարտած էր :
 Խօսքն ի՞նչ կարժէ երբ հոգին միշտ կը գործէ :
 Կարկառեցին երեքը մէկ իրենց ձեռքերը յոգնած ,
 Գաւաթներուն անքրթիթ որոնց մէջ թոյնն էր
 լեցուած .

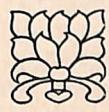
Եւ անայլայլ , խընդումերես , և վեհօրէն
 Ահազդեցիկ մահուան քըթին խընդալով ,
 Երեքը մէկ շարժումով մը արագ ,
 Ըմպեցին հեղուկը այդ մարմնասպան :
 Այլագունած դէմքերը հայ քաջերուն ,
 Հուրը թըռաւ իրինց խըրոխտ նայուածքէն ,
 Ահատեսիլ դուրս ցըցուեցան աչքերնին .
 Տառապեցան անոնք ահեղ ցընցումներէ ջղածիք ,
 Յընցում մը ևս , և ահա , վերջին նըշոյլը կեանքի ,
 Թեւեր առած խոյս կուտար դէպի բացերն երկինքի :

Խողխողումը այս փուճ մարմնին ի՞նչ խընդիր ,
 Երբ ան կըրնայ գընել պատիւը անմահ :

Հոն կը տեսնեմ զանոնք պառկած հիմայ հան-
 դա՛րտ .
 Եւ տըժգունած իրենց ճակատներուն վրայ պաշ-
 տելի ,
 Ինձ թըլեցաւ տեսնել գըրուած սա բառերը հը-
 րեղէն
 —Փառք պատիւի զոհերուն :

Դուրսը՝ դեռ խուժանը քինախընդիր և մոլեգին
 Ալիք , ալիք կալեկոծի ետ ու առաջ
 Եւ սուսերնին արիւնաքամ շըկահիւնով մը ցընցող ,
 կը ճօճեն օդին մէջ , վայրագօրէն կանչելով ,
 — Բացէ՛ք դուռներն քանի ուշ չէ և մեր գու-
 թին յանձնըէք : —

1915 Հոկտ .

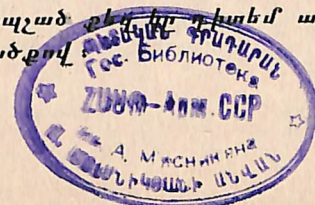
ՔՆԱՐԻՍ ՀԵՏ

ՅՈՒՍՈՅ ԱՍՏՂԱ

ԱՐԵՒՆ այլևս կը հաւաքէ նշոյլներն իր մարմրուն ,
 Եւ ամպերուն ետև կերթայ կը մթագնի հորիզոնն :
 Թանձրը մութն ալ կը տարածուի հետըզհետէ
 մեղմօրէն
 Հայնատարած ովկիաններու և լեռներու լանջքին
 վրայ :
 Ու գիշերուան լուսութեան մէջ ուր յոգնած է բը-
 նութիւնն ,
 Քրնանալ կերթան մարդ , անասուն , ու կը նիր-
 հեն ծաղկունք ալ ,
 Պարգևելու համար հանգիստ իրենց խոնջած թե-
 ւերուն .
 Վայելելու երկար քունը գիշերուան սև քօղին
 տակ :
 Բայց գիշերուան քունն անուշիկ չի հրապուրեր
 իմ հոգիս .
 Ոչ ալ խորունկ , համատարած , հոգեպարար լը-
 ութիւնն :
 Ես կըսպասեմ յուսոյ աստղիս աչքերըս միշտ վեր
 յառած

Որ մըթութեան տագնապին մէջ իմ հոգիիս լոյս
 կուտայ ,
 Հուրի անշէջ կայծ մը կարծես կը դնէ ան սրտիս
 մէջ ,
 Նըուիրելով աշխոյժ կեանք մը , նոր հաւատքով ,
 եռանդով :
 Պարգևելով վըհատ հոգւոյս նոր նոր յոյսեր , խոս-
 տումներ
 Կառաջնորդէ մինչև այն ժամն ուր դարձեալ լոյսն
 կը ժըպտի :

Դառնութեամբ լի այս աշխարհի պերճանքներէն
 զըզուելի ,
 Ալ ձանձրացած կը տըրտընջեմ ամբողջ կեանքս
 ուրացած .
 Քանզի չիկայ այս կեանքին մէջ ճըջմարտութիւն
 ու շնորհք ,
 Չիկայ նաև անկեղծութիւն , սէր ու հաւատք
 ճըջմարիտ :
 Ես քեզ միայն ունիմ աստղ իմ ինձ ցաւակից բա-
 րեկամ ,
 Ու քու առջևըդ կը թափեմ բոլոր յոյսերս ու
 ցաւերս :
 Ոչ դու միայն կը շողշողաս իմ վերաւոր սըրտիս
 վրայ ,
 Երբ ես ապշած ըլլայի իրենից ակընկառոյց նայ-
 ուածքով

Ո՛հ երանի հոգիս թըռչէր դէպի երկինք ծոցիդ մէջ ,
Եւ ոսկեփայլ ճաճանչներովդ զարդարուէր ան
հուրի պէս :
Բայց այս տենչանքն անկարելի կը թուի ինձ ան-
գօրիս ,
Մինչև որ ես հըրաժարիմ տառապանքի աշխարհէն :
Արդ կը խընդրեմ աստղ իմ անուշ , ով հոգիիս
բարեկամ ,
Հաւատարիմ դու պահապան եղիր յոգնած անձիս
վրայ .
Առաջնորդէ ընկերաբար մինչև կեանքի կատարած ,
Ուր մարդկու թիւնն եղբայրաբար պիտի հրճուի
յաւիտեան :

1911 , Ապրիլ

ՈՒՐԱԽ ԷՒ ԱՅՆ ԱՏԵՆ

ՊԱՐՏԷՉԻՆ մէջ մեր հիւղին
Շինուած մէկ ծայրը գիւղին
Երբ ես դեռ մանուկ էի ,
Ուրախ զուարթ ման գայի :

Մատաղ հոգիս բընութեան
Կաթն ծըծելով միշտ սընաւ .
Անոր ծորած հըրճուանքովն
Սիրտրս ծըլաւ , ուռճացաւ :

Գարնան աղուոր առաւօտ մ'
Մինչ քաղէի թարմ վարդեր ,
Զեփիւռն թըռաւ սարէն վար
Գըգուեց ճակատս սիրավառ :

Արտոյտն առաւ ձայն մ'անուշ
Մեր մերձակայ պուրակէն .
Անոր երգը հոգեթով
Համայն օդը կը լեցնէր :

Երբ դառնայի դէպի տուն ,
Քովէս անցար սիրուն դուն ,
Եւ Աչքերէդ բուռ մը կրակ
Իմ սըրտիս մէջ հեղուեցաւ :

Ձեռքերս թուլցան և դողէս
Քաղած վարդերս թափեցան .
Սիրտս կրակէ մ'բռնկած
Դէպի մեր հիւզն սլացայ :

Անկէ իվէր սիրտս հէգ ,
Ձերդ մըխան մը կը ծըխայ .
Ա'ի տնգամ մ'ալ սիրասուն ,
Դէմքդ պարզեէր ինձ տեսնել :

Երբ ես դեռ մանուկ էի
Ցաւը ի'նչ էր , չգիտէի ,
Ուրախ էի այն ատեն ,
Ճակատս կնճիռ դեռ չունէր :

1915, Սեպտ .

ՔԱՆԻ ՈՐ

Ոչ ի'նՁ հըրճուանք , կըրնայ արևն ոսկեհեր ,
Գընացքին մէջ երկինքն իվար սիգածեմ ,
Դընել հոգւոյս խորքերը , ի'նչ բոց անշէջ
Քանի որ սէրդ չէ լեցուցեր սիրտըս հէգ :

Վերջալոյսի ցուքերն մարմրուն , հոգեհըմայ
Ի'նչ անուրջներ կըրնան բերել դէպ ինձի :
Եւ պուրակէն փըրթող զեփիւռն ի'նչ գըգւանք ,
Կարէ շընորհել ճակտիս , որ հուր է համակ ,
Քանի որ դուն դեռ չես բացեր սիրտըդ սիրոյս :

Ճակրանքն արծուին շատ բարձրերէն երկնքին :
Ձինջ կամարին վըրայ երկնից պըլպըլպցող
Աստղիկները , և լուսինն իսկ նազելի
Դեռ նոր բացուած սիրաբուղիս այս սըրտիս վրայ
Չեն շողշողար , իրենց բոլոր պերճանքովն ,
Քանի որ դուն դեռ չես լըսեր
Աղերսն սըրտիս քո սիրոյն :

Քաղցըր սէրէդ լըքուած սիրտըս պարմանի ,
Դեռ նոր բացուած գարնան վարդի մը հանգոյն ,
Տաք արևուն գըգուանքներէն զըրկըւած ,
Պիտի թոռմի , անխօս , լուռ և աննըճմար :

1915, Մարտ

ՎՏԱԿԻՆ

ՊԱՇՏԻՆ ծիծաղն ես, վըտակ կարկաչուն,
 Ուր ու մուր կը վազես հեռուն,
 Մըրմընջելով երգն գըւարթ բընութեան
 Զերդ երկրպագու խօլ երանութեան:

Կը սիրես դաշտերն լի ծաղեկներով,
 Զով շըրթունքներըդ սիրով կերկարես,
 Անոնց այտերուն և համբուրելով,
 Դարձեալ կը վազես հեռուն, անվրդով:

Ծաղիկներն կընտրեն ափանցդ քով ծըլել,
 Սոխակն ալ կուտայ սիրավառ սըրտին,
 Թըռիչք հոգեհմայ, խառնելով անուշ,
 Իր ձայնը թովիչ՝ ալիացդ մըրմունջին:

Վըտա՛կ մըրմունջն ես, սիրող սըրտերու,
 Սըրտէն վիրաւոր թըռչնոյ մ՛եմ հանգոյն.
 Ալեացդ յօրինած հըմայիչ երգովն
 Կուզեմ ցաւերս ընդ միշտ օրօրել:

1915 Հոկտ.

ՔԵԶԻ ՊԻՏԻ ԶՊԱՏՄԵՄ

ՔԵԶԻ պիտի չի պատմեմ
 Քանի՞ գիշեր աչքերէս
 Աղի արցունք է հոսեր
 Քաղցըր դէմքիդ կարօտէն:

Քեզի պիտի չի պատմեմ
 Քանի՞ երգեր հիւսեր եմ
 Սիրով, հուրով տողորուն
 Քու թանկագին անուան շուրջ:

Քեզի պիտի չի պատմեմ
 Քանի՞ անգամ ուզեր եմ
 Սոխակին հետ ձայն ձայնի
 Գիշերն իբուն սէր երգել:

Միայն կուզեմ որ, հոգիս,
 Յիշատակիս դարթնումին
 Մէրով, հուրով տողորուն
 Դուն ալ իմ վրաս մըտածես:

1915, Դեկտ.

ՀՐԺՈՒԷՆԻ ՍԻՐՏ ԻՄ

ՀՐԺՈՒԷՆԻ, ՀՐԺՈՒԷՆԻ, ՀՐԺՈՒԷՆԻ սիրտ իմ,
 Գարունն եկաւ գեղածիծաղ,
 Ալ չեն պատեր երկնից երես,
 Հոգեխռով ամպեր մըռայլ:

ՀՐԺՈՒԷՆԻ, ՀՐԺՈՒԷՆԻ, ՀՐԺՈՒԷՆԻ սէր իմ
 Դաշտերն հագնին կանաչ վերմակ.
 Բլլուրէն ալ կը վազէ առուակն
 Մըրմընջելով երգ մը զըւարթ:

Պուրակներէն կը լսուին քաղցըր,
 Գեղգեղանքը սոխակներուն,
 — Թրթռուն հեքեր մաքուր սիրոյ
 Զորս կը շնորհեն գարնան բոյրեր:

Կատարներէն բլլուրներուն
 Մեղմ գեփիւռները թըրվըռուն,
 Դաշտերուն մէջ իջնելով
 Կը տարուբերին խայտանքով:

Վարդենին ալ հըրաչագեղ
 Ի լուր սիրոյ աղաչանաց,
 Նազանքով մը հոգեհըմայ
 Կ'բանայ իր դէմքն գեղածիծաղ:

Թօթուէ ցաւերըդ հոգեմաշ
 Գարնան պէս միշտ եղիր զըւարթ,
 Թրթռայ, լարերդ յանկերգեն
 Թող գարնան սէրը երկնառաք:

1915, Նոյ.

ԶՆԷ ԱԻԵԼԻ ՍԻՐԵՄ ՊԱՇՏԵԼ

ՊԱՐՆԱՆ բացւող վարդը կարմիր,
 Շա՛տ գիւթիչ է, գեղատեսիլ,
 Ան աւելի զիս կ'հմայէ
 Երբ ջինջ ցօղեր կուրծքն զարդարեն:

Իմ սիրուհիս սրտիս վարդն է.
 Ա՛լ գեղեցիկ գարնան վարդէն.
 Զնէ աւելի հոգիս կ'պաշտէ
 Երբ արցունքով կ'լեցուին աչքերն:

1915, Նոյ.

ԻՂԶ

Եթ՞ սոխակ մ' ըլլայի
 Պիտ երգէի անդադրում ,
 Պատուհանիդ փեղկին վրայ ,
 Գիշերն ի բուն մինչև լոյս
 Այնպէս անո՛ւշ , հոգեթով ,
 Որպէսզի դուն գիտնայիր
 Թէ որքան քեզ կը սիրեմ :

'Թէ փայլուն աստղ մ' ըլլայ ,
 Կայծակնացայտ , հըրաչուի ,
 Գիշերին մէջ խաւարչին ,
 Ճածանչներովս ոսկեգոյն ,
 Պիտ առջևէդ լոյս փռէի ,
 Որպէսզի քեզ ցուցնէի
 Թէ քանի՛ ես պաշտելի :

Եթէ զեփիւռն ըլլայի
 Առաւօտեան գարնայնի ,
 Յուշիկ յուշիկ սահելով
 Բըլուրներուն կատարէն
 Պիտ գըգուէի այտերըդ ,
 Եւ աչքերըդ երագկոտ ,
 Բերելով քեզ բոյրերը
 Ծաղիկներուն հոտաւէտ ,
 Որպէսզի քեզ ցուցնէի
 Թէ սէրս որքան քաղցըր է :

1915, Հոկտ .

ԾՈՎՈՒՆ

Ալեկո՛՞ծ ծով , չեմ՝ գիտեր ինչ մըտածմունք ,
 Կուղղեն քայլերս դէպի ափերըդ տամուկ ,
 Վերջալոյսին երբ հորիզոնն կ'ըորբօքի ,
 Վերջին փառքովն դեռ չմեռած արեգին :

Ի՞նչ ցաւ ունիս , պատմէ ինծի ունկընդրեմ
 Ալիքներդ ինչո՞ւ կը բաղխին ահաշուինդ ,
 Երգ մը մըռայլ քու խորքերէդ վեր կելլէ ,
 Կռուի հրաւէ՞ր է այն թէ ոչ խոր տըրտունչք :

Միթէ վայրի սիրոյդ ռազմե՞րգն կ'յօրինես ,
 Եւ կամ կողբաս շիջող փա՞ռքը արեգին ,
 Որ կը խըլէ քու պերճանքէդ մաս մը ճոխ ,
 Լըքելով քեզ մութին ծոցը ամայի՛ :

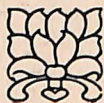
Ամեհի՛ ծով , կը սիրեմ քեզ հոգևին
 Սիրտս կը խայտայ իլուր ալեացդ յանկերգին ,
 Ի՞նչ փոյթ թէ կան որք կը խորչին տեսքէդ մռայլ ,
 Սիրտս անձկանօք կ'դձայ ափանցդ քով ման գալ :

1915, Դեկտ .

ԻՆՉՈՒ

ԻՆՉՈՒ գիշերը պիտի յաջորդէ ,
 Արևէն գինով զըռուարթ ցերեկին .
 Անմեղ ժպիտը մանկան նորածին ,
 Ինչո՞ւ պըղտորեն շիթեր արցունքի .
 Ինչու վառ սիրտը կայտառ պատանւոյն ,
 Պիտի խոցոտի սիրոյ նետերէն .
 Ինչո՞ւ հոգերը այս կեանքին ոսին ,
 Պիտի կընճռոտեն ճակատներ անդորր .
 Ըսէք ո՛հ ըսէք , ինչո՞ւ մահը նենգ ,
 Պիտ խըլէ ծոցէդ սիրելիդ անգին ,
 Թողլով համակ վիշտ ու անվերջ կըսկիծ ,
 Իբրև սև ընծայ գալիք օրերու ,
 Ինչո՞ւ :

1915, Դեկտ .

ԻՐԻԿՈՒԱՅ ԽՈՂԵՐ

ՄԸԹՈՒԹԻՒՆԸ գաղտագողի
 Կը սողոսկի սենեակէս ներս ,
 Լուսոյ ցոլքերն ալ կանհետին
 Դանդաղօրէն ակամայ :

Եւ կը մարի փողոցին մէջ
 Խօլ աղմուկը երեկոյեան :
 Երկինքէն ալ քըթթող աչքեր
 Տընակիս վրայ կը շողշողան :

Ես կը պըշնում ժամեր երկար
 Անոնց ոսկի ակնարկին վրայ ,
 Ամոքելու անհուն թախիծն
 Որով գիշերն կը ընու հոգիս :

Սիրտս կը լեցուի ցաւովն անհուն
 Չը կատարուած փափաքներու
 Ցնդին հոնկէ երազը ու յուշք
 Մութին դըժնեայ տեսքէն մըռայլ :

Սեղանիս վրայ կը պըլպըլայ
 Տրտում լոյսով մը մարմըրուն
 Կանթեղս , հիմա պիտի մարի
 Փըչող հովին ցուրտ սարսուռէն :

Թող չի փըչէ անգութ հովը .
 Թող չի մարի տնակիս յոյսը .
 Ան անպաճոյճ զարդն է հիւղիս
 Գիշերին մէջ ահագըեցիկ :

Եւ կ'ըսպասեմ լուռ մըտախոհ ,
 Լոյսին ծագմանը յուսաբեր ,
 Լոյսին յրստակ աղբերակէն
 Կուզեմ լընուլ հոգիս յաւէտ :

1915: Դեկտ .

ԿՈՒՁԵՄ ԸԼԼԱԼ

ԿՈՒՁԵՄ ԸԼԼԱԼ պարտէզիդ մէջ :
 Ծաղիկ մը թարմ , հըրաշագեղ .
 Երբ հոն իջնես առաւօտուն
 Երգ ի շրթանցդ , վարվըռուն ,
 Փըրցընելու էն աղուորը
 Գարնան բացուած ծաղիկներուդ ,
 Այնքան դիւթէ քեզ իմ տեսքը
 Որ այդ մանրիկ ձեռքերովդ
 Փըրցընես զիս , խիստ խընամօք ,
 Զարդարելով կուրծքդ աղուոր .
 Հոն մընալու լուռ , անվըրդով
 Ունկընդրելով անկուշտ սիրով
 Տըրոփիւնը փըրփուր սըրտիդ .
 Եւ ծըծելու հըմայքն աղու
 Այդ կախարդիչ սև աչքերուդ .
 Կուրծքիդ վրայ թող թոռմին թերթերս
 Անխօս , խոցոտ խորհըրդոց պէս :

1915 , Սեպտ .

ԱՐԲԵՑՈՒՄ

ԱՅՍ ԾԱՌԻՆ տակ հովանի
 նըստինք յուշիկ քով քովի
 Եւ աչքերուդ տաքութիւնն
 Թող սըրտիս մէջը կաթի' :

Թող որ շրթներս կըրակոտ ,
 Հանգչին հեղիկ սարսուաքին ,
 Այտերուդ վրայ խորոտիկ ,
 Ոյց խեսս վարդն կը շիկնի :

Թափէ ծամերդ ոսկի
 Հանջքիդ վըրայ ձիւնաթոյր
 Եւ թող ըմպեմ նեկտարը
 Անոնց շինած ծըփանքին :

Օրօր երգէ հոգեակըս ,
 Թրթռուն շեշտերդ թող բերեն
 Իմ պարմանի վառ սրտին
 Վերջալոյսի երազներ :

Շոյէ ճակատս հրաբորբոք
 Զեռքերովդ նագելի .
 Երգէ և թող որ նընջեմ
 Յոյր գըրքիդ մէջ սիրուհի'ս :

1915 , Մարտ

ԵՂՆԻԿԻՆ

ՊՈՒՆ բընութեան ազատ զաւակ, գեղաչուի,
Սարեր, ձորեր միշտ չափելով կը սնանիս.
Աչքերուդ մէջ բնութեան հմայքն ինձ թուի
Տեսնել հալած, ինչպէս խորհուրդ մ'անսահման:

Անկոխ թաուաք քեզ իրենց ծոցը առին,
Եւ տերևոց խորշափիւնոջն յանկուցիչ,
Դաշնակեցին երգ մը աղու, հոգեյոյզ,
Օրօրելով մանկութիւնըդ, թովչագին:

Անմատչելի կատարները լեռներուն
Միշտ պարուրուած ձերմակ փըրփուր ամպերով,
— Զերդ երազներ երկնասըլաց, անվըրդով,
Կըճղակներուդ սարսուրները կը ճանչնան:

Աչքերդ յառած հորիզոնին միգամած,
Սըրունքներուդ կուտաս թափ մը սըրընթաց.
Կանցնիս արագ հովի մը պէս սըրարչաւ
Դէպի տնել անուրջներուդ հանգրուանն:

Որքա՛ն կըղձամ ըլլալ քեզի պէս ես ալ
Էակ մ'անբիծ, զըւարթ խօլ և միշտ անսանձ,
Թըռչիլ հեռուն դէպի վայրերն կուսական,
Հոն, ուր մարդուն քայլերը հետք չեն ձրգած:

1915, Նոյ.

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

ԻՐԻԿՈՒՆ, է. փողոցներէն ամայի
Տղեկ մը կանցնի համր քայլերով գլխիկոր.
Նա հագած է ցընցոտիներ պատառուն,
Ցուրտէն՝ ոտքերը եղած են վիրաւոր:

Զեռքերուն մէջ ան կը բռնէ դողդոջուն,
Կողով մը հին փըշող հովէն երերուն,
Պաղատագին ակնարկներով տըրամագին
Զայն կ'երկարէ ճամբէն անցնող անհատին:

— Ողորմեցէք — կը լսուի ձայնն կերկերուն.
Կ'երթան արագ, փշող հովէն ձաղկուած
Անցորդները, մինչ կը մարի աննշմար
Թոթովանքը իր շրթներուն պարտըւած:

Ալ մարդ չմնաց, մութը խոր է և ահեղ.
Ալ չեն պլպլար ճրաղները հիւղերուն.
Գիշերին հեշտ, հեղիկ թւերուն ներքեւ
Քաղցըր քունին վայելքի ժամն է հասեր:

Բայց ան կ'երթայ իր վիշտին հետ մըտերիմ.
Կը կոտորտի լըռութիւն գիշերին
Հեռունէրէն եկող ձայնէն տըրամագին
— Ողորմութիւն տըւէք աղքատ տընանկին:

1916 Յունվ. 1

ՕՐ. ԱԼԻՍ ՍԹՕՆ ՊԼԷՔԻԷԼԻՆ

ԱՄՈՒՔԵԼՈՒ համար մեծ վիշտը հայուն,
 Մեծ զանգուածին մէջէն ձեռքերդ կ'երկարեսս
 Տընանկ որբին, գորովով մը մայրական
 Մոռցնել կուզես անոր ցաւերն անդարման:

Կը նըւիրես ըղեղիդ կորովն թանկարժէք
 Արծարծելու համար փառքը Հայ մտքին:
 Գըրչիդ ներքե մեր դուրեաններն պաշտելի,
 Կապրին սրտին մէջ մեզի օտար անձին:

Ես մընացորդ մ'ազքանազեան իմ ազգէն
 Անուանդ կ'ուզեմ ուխտէս բաժին մը հանել,
 Կուզեմ ըլլալ արձագանքը երախեաց,
 Իմ շարչարուած, իմ մարտիրոս սէզ ազգին:

Սուրէ, հուրէ պըրծող Հայերը արի
 Պիտի պահեն յեշտաակըդ կենդանի:
 Ազնի՛ւ հոգի, պիտի կանգնենք անուանըդ
 Փառքի կոթող մը յոգնատա՛նջ ձեռքերով:

1915 Դեկտ:

ԽԱԶԻՆ ՆԵՐՔԵԻ

ՔԵՁԻ զոհելու համար սէրըս անայլայլ
 Գողգոթայի վերելքն կընեմ, յոգնատանջ:
 Հոն բանալու խաչիդ տակ սիրտս կարեվէր,
 Խուժդուժ կեանքի մահացուցիչ նետերէն:

Դէմքդ է տժգոյն, գլուխդ ինկած վայրահակ:
 Կողէդ կ'հոսի անգին արիւնդ ուղխօրէն,
 Անիծապարտ ձեռք մը դըժխեմ, դաւաճան,
 Գըլխուդ վրայ փուշէ պըստկ մը դըրած:

Լուռ ես, վշտիդ սաստկութեան մէջ առնական,
 Անմահ կեանքի տեսիլքներէն վերացած,
 Սիրոյ ժպիտն դեռ չըթներէդ շի թոած,
 Կուզես ներել քեզ շարչարող մարդկութեան:

Ո՛վ ախոյեան ճշմարտութեան, վեհ սիրոյ,
 Ընդունէ՛ արդ աղաչանքը անպաճոյճ
 Խոնարհ անձիս, որ վաստակած ոտքերով
 Խաչիդ ներքե ուխտին սափորը բերաւ:

Թող արեանըդ կայլակներէն, յորդահոս,
 Միտքս մաքրուի խորհուրդներէն շարաննդ
 Դիր սըրտիս մէջ կայծ մը անշէջ վէհ սէրէդ:
 Կուզեմ ըլլալ մաս մը կերտուած քու կեանքէդ:

Ապրիլ 1915

15892

ՅԱՆԿ ՆԻԻՔՈՑ

ԴԻԻՑԱԶՆԻ ԽՕՍՔԵՐ

Հերոսի մը	5
Որբերը	8
Ընդվզում	10
Պատույ Զոհերը	14

ՔՆԱՐԻՍ ՀԵՏ

Յուսոյ Աստղս	20
Ուրախ էի Այն Ատեն	23
Քանի որ	25
Վտակին	25
Քեզի պիտի Չ'պատմեմ	22
Հրճուէ Սիրա իմ	28
Զնէ Աւելի Սիրեմ Պաշտել	29
Իզճ	30
Ծովուն	31
Ինչո՞ւ	32
Իրիկուայ Խոհեր	33
Կուզեմ ԸԼԼԿԼ	34
Արբեցում	35
Եղնիկին	36
Ողորմութիւն	37
Օր • Ալիս Սթօն Պէրլին	38
Խաչին Ներքե	39

2013

